

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Кафедра географії та методики її навчання

Кафедра хімії, екології та методики її навчання

Інститут педагогіки НАПН України

Інститут агроекології та природокористування НААН

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

**ІНТЕГРАЦІЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ТА ПРИКЛАДНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ В ГЕОГРАФІЧНІЙ, ЕКОЛОГІЧНІЙ
ТА ХІМІЧНІЙ ОСВІТІ**

Збірник матеріалів

VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

(26 листопада 2021 року)

Умань

Візаві

2021

1

Відповідальні за випуск:

Браславська О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Совгіра С. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Редакційна колегія:

Браславська О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Совгіра С. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Миколайко В. П., доктор сільськогосподарських наук, професор, декан природничо-географічного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Денисик Г. І., доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Ситник О. І., кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Кравцова І. В., кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Максютов А. О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Горбатюк Н. М., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Вітенко В. А., доктор сільськогосподарських наук, доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Комп'ютерна верстка:

Озерова Л. А., викладач-стажист кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

*Рекомендовано до друку
вченою радою природничо-географічного
факультету Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
(протокол № 3 від 28 жовтня 2021 р.)*

I-73 **Інтеграція** фундаментальних та прикладних досліджень в географічній, екологічній та хімічній освіті : зб. матеріалів VII Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., 26 листоп. 2021 р. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; Кафедра географії та методики її навчання [та ін.] ; [відп. за вип. Браславська О. В., Совгіра С. В. ; редкол.: Браславська О. В., Совгіра С. В., Миколайко В. П. [та ін.]. – Умань : Візаві, 2021. – 211 с.

У збірнику опубліковані результати доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Інтеграція фундаментальних та прикладних досліджень в географічній, екологічній та хімічній освіті», яка відбулася 26 листопада 2021 р. в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Розглянуто основні проблеми інтеграції та взаємодії фундаментальних і прикладних досліджень в географічній, екологічній та хімічній освіті.

Автори несуть відповідальність за достовірність поданої інформації.

УДК 37:001.891]:(910.2+502+54)](06)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021

Котик Л. І. До проблеми формування soft skills майбутніх вчителів географії.....	78
Король О. М., Корнус О. Г., Корнус А. О., Данильченко О. С., Сюткін С. І. Використання геопорталів у підготовці майбутніх учителів географії.....	82
Козинська І.П. Сучасний стан ринку праці Черкаської області.....	86
Кравцова І.В. Культурні та природні ландшафти правобережної України в контексті цілей сталого розвитку	91
Красноштан І.В. Основні фази сезонного розвитку рослин <i>q. Robur var. Praesox</i> протягом вегетаційного періоду в центральній частині Правобережного лісостепу України.....	94
Кузьменко Д. В. Використання ГІС методів для визначення придатності території освітньої інфраструктури м. Київ.....	97
Лаврик О.Д., Гринковська А.В. Екологічні проблеми агроландшафтів Житомирської області.....	103
Лаврик О.Д., Гайдаржи К.Г. Долинно-річкові ландшафти та антропогенні гідроніми України.....	107
Логінова А.О. Важливість вивчення спадщини вчених на уроках географії (на прикладі наукових праць Олександра фон Гумбольдта)	111
Люленко С. О., Лашкул О. О. Формування в учнів навичок здорового способу життя у системі шкільної освіти.....	116
Ляховський Я.Г., Душечкіна Н.Ю. Вміст сполук нітрогену у воді малих річок як показник рівня антропогенного навантаження.....	120
Манзій О.П. Показники продуктивності дерев яблуні залежно від сортопідщепного комбінювання.....	122
Марочкіна Т.В. Сучасні проблеми зміни клімату.....	126
Максютов А.О. Рейтингова система оцінювання навчальних досягнень студентів в середовищі Moodle.....	130
Макаревич І.М., Іванов І.М. Інформаційна компетентність майбутніх учителів географії.....	135
Миколайко В.П., Левкіна В.О. Біоекологічні особливості росту та розвитку рослин гірчиці білої.....	139
Миколайко В.П., Мізюк В.П. Зміна фізико-хімічних показників чорнозему типового сильно змитого.....	144
Мотузенко Л.А. Соціальні мережі як незамінний інструмент дистанційного навчання.....	147
Назаренко Т.Г. Екологічне навчання учнів через інтеграцію в шкільній природничій	

освіті.....	156
Небикова Т.А. Характеристика компетентнісного підходу та його застосування у освітньому процесі з біології.....	163
Оскерко-Рославлєва А.Р., Шуканова А.А. Підходи до визначення змісту поняття «глобальна економіка» у шкільному курсі географії 11 класу.....	166
Павлова Т.С. Етапи пізнання техногенних ландшафтів.....	172
Пономаренко С.І. Види професійної діяльності майбутнього фахівця цивільного захисту.....	177
Рожі І.Г., Леута В.В. Краєзнавча діяльність під час вивчення рідного краю.....	181
Рожкова С. О. Еколого-хімічна освіта у професійній підготовці вчителя хімії.....	185
Ситник О.І., Безверха Л.І. Наслідки впливу глобалізаційних процесів на країни Африки.....	188
Совгіра С.В. Методологія дослідження напівприродних територій агроландшафтів.....	193
Федій О.А., Кукуюк Я.О. Методика вивчення сімейно-шлюбної структури населення: сучасні підходи.....	199
Хрик В. М. Проблеми лісогосподарської галузі.....	204
Чеботько К.О., Давискиба В.В., Жиляк І.Д. Біотермічне компостування як спосіб переробки вторинної сировини.....	209
Чорноіваник А.О. Інформаційний підхід до викладання хімії в освітньому процесі.....	212

навчання як педагогічного цілого. Суть в багатогранності сторін методу, різновидів його ознак.

Таким чином, незважаючи на численні дослідження, поняття методів навчання та виховання досі є однією з проблем сучасної методики навчання хімії.

Список використаних джерел

1. Данилов М.А. Процесс обучения в советской школе. Москва: Учпедгиз, 1960. 299 с.
2. Макареня А.А., Обухов В.Л. Методология химии. Москва: Просвещение, 1985. 160 с.
3. Шаповаленко С.Г. Методика обучения химии в восьмилетней и средней школе. Москва: Учпедгиз, 1963. 668 с.

*Котик Л. І. асистент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
e-mail: liubov.kotyk@lnu.edu.ua*

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Трансформація освітнього простору України є об'єктивною відповіддю на модерний запит суспільства на актуальні знання та навички. Вона зумовлена як наскрізною диджиталізацією усіх сфер життєдіяльності людини, динамічним розвитком четвертинного та становленням п'ятеринного секторів господарства, впровадженням засад сталого розвитку, так і пошуком нових світоорієнтирів та переоцінкою традиційних засад і принципів («нова етика») тощо. У цьому руслі посилена увага звернена на середню освіту, яка формує базові знання, навички, компетентності, цінності, світоглядні орієнтири майбутніх поколінь. Впровадження засад Нової української школи [4] вимагає зміни підходів до підготовки фахівців середньої освіти. У постмодерному світі майбутні вчителі є не тільки носіями фахових знань, але й інноваторами освітнього процесу, комунікаторами громадського процесу, лідерами змін на місцях. Останнє передбачає розвиток ключових компетентностей, з-поміж яких вагому роль відіграють soft skills.

До проблеми формування soft skills у час постмодерну вперше звернулися в англоамериканському науковому світі. У 1993 р. Всесвітня організація

охорони здоров'я запровадила термін «життєві навички» (*life skills*) — навички, які формують здатність до адаптації та позитивної повсякденної поведінки, дають змогу людям ефективно справлятися з вимогами та викликами повсякденного життя [9]; 2000 р. у проєкті Tuning використано термін «генеральні компетентності» (*generic competences*) — навички, які забезпечують гнучкість та самостійність у побудові життєвої траєкторії [13]; 2015 р. Організація міжнародного співробітництва та розвитку виокремила набір збалансованих когнітивних, соціальних та емоційних навичок (*Skills for Social Progress*), які потрібні людям для досягнення успіху у XXI ст. [11]; 2020 р. на Всесвітньому економічному форумі означено «групу 10» м'яких навичок (*Soft Skills*) майбутнього розвитку: аналітичне мислення та інноваційність, комплексне проблемне мислення, технологічна грамотність і т.д. [14].

Зараз у науковій літературі для означення життєво важливих комунікативних, когнітивних, психоемоційних навичок використовують широкий спектр термінології: «м'які навички», «соціальні навички», «життєві навички», «навички комунікації», «емоційні навички», «гнучкі навички» тощо. Терміни охоплюють величезний набір потенційно важливих навичок людини XXI ст. — від колективної співпраці і лідерських задатків до емоційного інтелекту та системного проблемно орієнтованого мислення [9, 11, 12, 14].

Не залишається осторонь розвитку м'яких навичок і вища освіта. Гостро це питання означено у сфері підготовки вчителів географії [1, 4, 5, 10], які формують просторове уявлення майбутнього покоління про державу Україну і довколишній світ, розвивають зацікавлення та відкритість до пізнання упродовж життя культурного, соціально-економічного, природного розмаїття територій на локальному, регіональному, національному та просторовому рівнях.

У Львівському національному університеті імені Івана Франка, розвиток soft skills майбутніх вчителів географії передбачено ОПП «Середня освіта (географія)» [6] першого бакалаврського рівня вищої освіти. З-поміж

програмних результатів, означених в ОПП, варто виділити: вміння застосовувати основи педагогічної майстерності в умовах сучасних глобалізаційних процесів; здатність визначати особливості організації педагогічної взаємодії відповідно психологічних особливостей другого періоду юності, індивідуально-типологічних ознак поведінки слухачів; володіти нормами педагогічної етики, дотримуватися педагогічного такту у навчально-виховних ситуаціях тощо. Досягнення цих програмних результатів можливе за рахунок прослуховування як нормативних так і вибіркового циклу професійної і практичної підготовки. Однією із дисциплін вибіркового циклу є «Геокультура і геоосвіта України», мета якої вивчення фундаментальних теоретичних засад та прикладних аспектів просторових відмінностей функціонування культури і освіти в Україні та застосування цих теоретико-прикладних положень при вивченні аналогічних і дотичних тем у курсі «Географія» середньої школи [7; 8, с.5].

Наскрізним є розвиток Soft skills у процесі прослуховування дисципліни: навички групової праці, самопрезентація, самомотивація, емоційний інтелект, поведінковий патерн, тайм менеджмент, лідерські здібності тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Розвиток Soft skills на практично-семінарських заняттях курсу
«Геокультура і геоосвіта України»

Теми практично-семінарських занять	Soft skills
Теоретичні засади геокультури і геоосвіти	Адаптивність/когнітивна гнучкість, тайм-менеджмент, самоорганізація і самомотивація
Нові методи дослідження геокультури і геоосвіти України	Адаптивність/когнітивна гнучкість, управління інформацією і медіаграмотність, лідерські здібності, емоційний інтелект
Проблеми вивчення географії культури і географії освіти у середній школі	Критичне і креативне мислення, самоорганізація і самомотивація, презентаційні навички
Етнографічно-географічне районування України	Управління інформацією і медіаграмотність, формулювати власну думку, приймати рішення та нести відповідальність за них, емоційний інтелект
Географія релігії України	Критичне і креативне мислення, формулювати власну думку, приймати рішення та нести відповідальність за них
Історико-культурне й інтегральне геокультурне	Управління інформацією і медіаграмотність, поведінковий патерн, тайм-менеджмент

районування України	
Географія освіти України	Управління інформацією і медіаграмотність, формулювати власну думку, приймати рішення та нести відповідальність за них
TED-виступ на тему «Географія культури, географія освіти України»	Адаптивність/когнітивна гнучкість, критичне і креативне мислення, управління інформацією і медіаграмотність, формулювати власну думку, приймати рішення та нести відповідальність за них, лідерські здібності, емоційний інтелект, тайм-менеджмент, самоорганізація і самомотивація, презентаційні навички

Якісне формування Soft skills можливе за рахунок впровадження у навчальний процес нових методик та засобів навчання — шість капелюхів мислення, TED-виступ та ін. [3, 4], технологій міждисциплінарного навчання [2, 5].

Soft skills — запорука майбутньої професійної реалізації вчителів географії, їхньої конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, побудови індивідуальної освітньої, творчої, професійної, громадської траєкторії розвитку.

Список використаних джерел

1. *Влах М., Котик Л.* Теорія і методологія географічної науки: навч. посібник. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – 344 с.
2. *Ганич Р., Котик Л.* Формування екологічної компетентності на уроках географії у середній школі // Географічна наука і освіта у вимірах ХХІ століття (присвячена 150-ій річниці від дня народження Володимира Гнатюка) : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. – С. 205–208.
3. *Котик Л.* До проблеми нових засобів навчання географії у вищій школі // Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Полтава : Астроя, 2020. – С. 230-232.
4. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
5. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи / за ред. М. Грищенка. – Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 09.11.2021).
6. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (географія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09_2021.pdf (дата звернення 05.11.2021).
7. *Ровенчак І., Котик Л.* Актуальність викладання навчальної дисципліни «Геокультура і геоосвіта України» у вищій школі // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. – 2021. – Вип. 33. – С. 69-77.
8. *Ровенчак І., Котик Л.* Геокультура і геоосвіта України : навч. посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 164 с.
9. *Cimatti B.* Definition, Development, Assessment of Soft Skills and Their Role for the Quality of Organizations and Enterprises. URL: <http://www.ijqr.net/journal/v10-n1/5.pdf> (дата звернення 08.11.2021).

10. International Chapter on Geographical Education, 2016. URL: http://www.igu-cge.org/Charters-pdf/2016/IGU_2016_def.pdf (дата звернення 05.11.2021).
11. Skills for Social Progress URL: <https://www.oecd.org/education/skills-for-social-progress-9789264226159-en.htm> (дата звернення 12.11.2021).
12. Soft Skills. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/07/Material-1.pdf> (дата звернення 12.11.2021).
13. Tuning: URL: <https://www.unideusto.org/tuningeu/competences/generic.html> (дата звернення 10.11.2021). World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org> (дата звернення 08.11.2021).

Король О. М. к.пед.н.

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
e-mail: korolelena1976@gmail.com

Корнус О. Г. к.геогр.н., доц.

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
e-mail: olesyakornus@gmail.com

Корнус А. О. к.геогр.н., доц.

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
e-mail: a_kornus@ukr.net

Данильченко О. С. к.геогр.н.,

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
e-mail: olena_danylchenko@ukr.net

Сюткін С. І. к.геогр.н., доц.

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
e-mail: siutkin-sergiy@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ГЕОПОРТАЛІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

На сьогоднішній день перспективною інновацією у підготовці майбутніх вчителів географії стає використання освітніх геоінформаційних порталів (геопорталів).

Геоінформаційні портали є сполученням ГІС і Web-технологій та являють собою просторові електронні ресурси (території) з картографічною основою й розміщенням у локальній або глобальній мережі. Також до її складу входить набір сервісів, що відповідають за

Наукове видання

**ІНТЕГРАЦІЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ТА ПРИКЛАДНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ В ГЕОГРАФІЧНІЙ, ЕКОЛОГІЧНІЙ
ТА ХІМІЧНІЙ ОСВІТІ**

VII Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція,
м. Умань, 26 листопада 2021 року

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 25.11.2021 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 8,25
Тираж 300 прим. Замовлення № 2183

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi08@mail.ru